

GAZETA LITERARĂ

despre
teatrul

Anul V, nr. 50 (248) - joi 11 decembrie 1958

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

13 decembrie 1918

In acest decembrie însoțit se împlinesc patru decenii de când încă o sută de trupuri de muncitori asinași mișoșete de către reprezentanții unui guvern orb și surd la cererile legitime ale unei clase oprimată, au sponit temelia de umbră a istoriei revoluționare.

Sub placa de bitum care acoperă fosta piață a Teatrului Național au rămas urmele neșterse de sânge ale măcelului care urma celui din 1907 și-l precedea pe cel din 1933.

13 decembrie 1918 a însemnat numai prologul dramei de mai târziu a ceteriștilor, avînd ca protagoniști o mulțime fîmîndă și niște soldați beți, conduși de către doi ofițeri lipsiți de glorie, dornici să adauge carierei lor lipsite de strălucire, niște lauri negri, răsplătați a unei crime pe care istoria a înregistrat-o cu silă, dispreț și revoltă.

Urînd unor acțiuni la fel de dezgustătoare, declanșate în numele unei false democrații și ale unei false libertăți, răspundul dat prin gurile puștilor mulțimii înfometate și chinute de urmărele unui război imperialist, nu era decît semnul trist al unei nepuțințe vechi.

Dincolo de hotarele Romîniei, în Rusia ținută în bezna jarambului se aprinsese focul teribil al răzvrătirii săracilor. Pe tronul subred de la București, regele prusac al romînilor tremura de spaima robilor împinși de foamete și boli către porțile mute ale celorlalte țări. Guvernul burghez de la Iași dibuia în căutarea unei soluții capabile să salveze țara de urmărele dezastruoase ale războiului și hotărîrea muncitorilor leșii în stradă părea o sum-

Eugen Barbu

(Continuare în pag. 6)

N. TONITZA (desen după natura)

Ora 7 seara...

DAN HATMANU

„Muncitori în lojă”

ADEVĂRATUL ROMANTISM

AM CITIT recent două noi piese originale. Una se petrece în lumea satelor, a doua la București, într-o întreprindere de metalurgie. Amîndouă aceste comedii — drame — sînt bine intenționate, demascatoare, cu vădită preocupare de a servi construcției socialiste.

oameni și stări. Parecî nu s-ar face nimica bun în această țară. Așa numitele „virfuri” ale instituțiilor sînt învăluite într-o lumină posomorâtă. Ca și cum ar fi rămășițele unor clase putrede, ca și cum n-ar fi fost alese și promovate din masă. Directorii, conducătorii de instituții sînt arși ca oameni plini de racie, ca niște epave ale trecutului. Măntuirea vine de la un biet mic slujbaş, om din popor, — ca și superiorii săi, de altfel. Inaugurăm o nouă luptă de clasă? Șeful și subalternul?

mul aplegu al muncii, dinamismul sănătos al orilor de repaos, bucuria vacanțelor, pregătirea muncii viitoare, toate în plină lumină, cu o permanentă proiectare la orizont, a unui viitor de apoteoză.

SCRITORUL DE TEATRU

Autorul dramatic este un scriitor care aude voci. Cum însă creatorului de drame i se cere o excepțională maturitate, spre deosebire de Ioana d'Arc el preferă o convulsiune, o confuzie cu divinitatea, auderea emoționată a glasurilor omeniești. Elaborînd, dramaturgul își ascultă încordat personajele, cu scopul de a verifica prezența ființelor vieții. Aparent, el așterne pe hîrtie replici și paranteze, dar de fapt înmînă, într-o anume succesiune, șoapte și strigăte, chemări și tăceri. Abordarea dramaturgiei presupune capacitatea particulară de a realiza, pe baza unui text literar eminent, reînvierea serială a unor personaje adevărați surprinși într-un conflict autentic. Piesa de teatru nu evocă figuri, nu comentează împrejurări și nu comunică impresii. Ea recrează, cu ajutorul cuvintelor și al artei scenice, fapte de viață, acțiuni revelatoare și pe această cale dezvăluie spectatorilor caracterul uman complex și viabil.

stăruitor cu problematica sa excepțional de interesantă. Dacă este adevărat că autorul de dramă captează în cercul de foc al conflictului voci tulburătoare, este ușor de înțeles că — mai mult și mai direct decît ceilalți creatori — el este legat de imperativul actualității. Înțelîndu-se față în față cu oamenii care trăiesc astăzi, textul dramatic nu și poate permite să conferințeze, mai mult sau mai puțin subtil, pe teme generale. Lui i se cere dimpotrivă să reproducă în forme stilizate gândurile și glasurile celor care populează sala de spectacol. Liric cu reținere, cîteodată „epic” într-un sens înrudit prin simpatie doar cu artele narative, scriitorul de teatru trebuie să spună totul, dar absolut totul, prin intermediul eroilor săi. Dacă acești eroi nu izbutesc să fie recunoscuți de către spectatorii drept semeni și egali al lor, totă construcția este compromisă și cea mai sublimă dintre idei capătă culoarea cenușie a frazelor serbede.

Genul dificil

TEAȚRUL este experiență concentrată. Scena lumii e prea vastă pentru a fi cuprinsă cu privirea, iar evoluția unui personaj durează cît și a unui spectator. De aceea teatrul prescurtează — luîndu-și simplifica și clarifică. Piesa merge deci vertiginos spre sens. Fărăse, întreaga artă e o stilizare a realității și ar fi absurd ca opera artistică să dubleze realitatea în loc să se orienteze spre semnificația ei. Romancierul are însă mult spațiu, la propriu, el poate intrerupe „Război și pace” pentru a ne

vorbi de strategie; în plină pasiune a abatelui Mourret, Zola pleasează o largă descriere a unei grădini iar Șolohov mai are timp, în plin război civil, să admire steptă. Dramaturgul nu are spațiu, nici timp: el trebuie să reducă totul la esențial.

spun cîteva cuvinte tăioase, intru liniștea conștiinței) ci de zeci de spectatori. Miune vor veni alții: ei ce vor spune? Concentrare, esențial, nu sînt oare acestea coordonatele locului comun? Și spectatorul vine la teatru să vadă ceva nou, ceva neunoscut, se duce la spectacol cu febrilitatea cu care răstoiește ziarul. E de mirare că în toate literaturile vechi, poezii, prozatorii buni se numără cu zecile în timp ce dramaturgii care supraviețuiesc nu trec în nici una dintre aceste vechi literaturi de numărul degetelor de la o mînă... Concentrare, esențial, noutate!

(Desen de Iser)

„...ultimul cuvînt al artei nu poate fi decît (...) palpitatea la suferințele lumii actuale și la năzuințele unei lumi viitoare”. Caragiale

Acad. Victor Eftimiu
(Continuare în pag. 6)

Inedit PRIMA PIESĂ ROMÎNEASCĂ

Manuscrisul autograful comediei „Statul familii” a fost găsit printre hîrțile vechi ale familiei Lajari, originară din Birlad. Despre inițial membru al acestei familii stabilit în țară la începutul secolului trecut, a scris paharnicul Constantin Sica (Arhondologie Moldova, Iași, 1892, pag. 201-202). Nouă ne-a fost înmînat manuscrisul de către prof. Remus Caracș, istoric literar, bibliofil și paleograf critic, care a descifrat sum nu se poate mai bine grația destul de dificilă a originalului. Au rămas vreo trei pasaje obscure, în cele 24 pagini manuscrise, format hîrtie „ministerială” veche, fără înălțur cu marca de fabrică sau dată. Manuscrisul este însă cel original, cu îndreptări și ștersături care nu pot fi decit ale autorului.

După o cercetare sumară de unul singur, am ajuns să atribui piesa vornicului N. Dimachi, colaboratorului lui Costache Conachi, împreună cu D. Beliman, Comandant Bannul Constantin Ganta ce-i ză Căbujan și Cavaler Cocos, și care nu lipsește nici el din Arhondologie.

Iar N. Iorga îl caracterizează astfel: „Despre Dimachi știm că se afla în 1821 printre „sușonii democrați”. Era Spătar și îninea pe Prohrița Miclescu, stăpîna moșiei țirgulului Birlad. Pare să fi fost fiul unui Vornic Manolachi. Era și el, ca și Conachi, un cunosător al meșteșugului ingineriei”. Vornicul Dimachi îninea în aștre moșia orașului Birlad și odă soția lui se numea Prohrița Miclescu. Tot o Prohriță este și una din eroinele Statului familii, și anume eroina pozitivă, singura dintre cele trei surori

Șerban Cioculescu
(Continuare în pag. 3)

V. Mîndra
(Continuare în pag. 2)

NOUL

Imi scrutez viața literară care, în cea mai bună parte, se confundă cu însăși existența mea fizică și încerc să-i descifrez liniile de forță, lucid.

Am debutat acum treizeci de ani cu poeme de notă înaltă, cu o poezie fulgurantă și violentă, exprimînd o revoltă sinceră dar inoperantă. Vinovată nu era adolescența noastră lirică cheltuită în elanuri seducătoare dar sterile, ci însăși busola dezolată și stelele mincinoase care ghidau o călătorie fără țintă. Scriam o poezie pe care o doream cu îndirigire și mai altă, cît mai dezorganizată și mai liberă față de orice logică. Și nuream, în felul acesta, împreună cu prietenii mei de generație, speranța și trufia că ne exprimăm totul adînc și tulburător în raport cu marile frământări ale lumii.

Scriam această poezie amară și damnată, fără nici o corespondență cu realitatea, în timp ce conținutul se pregătise pentru cea mai tragică dintre convulsile care au cutremurat vreedată istoria.

Și a venit anul 1933 cu marșul fascismului german, dar și cu eroicile bătălii ale ceteriștilor și petrolistilor noștri, prima ridicare masivă a clasei muncitoare din Europa împotriva valului nazist ce avea să cotropască peste cîțiva ani lumea.

Distanța dintre ceea ce scriam noi și ceea ce se întimpla în omenire era prea flagrantă, iar confruntarea cu întrebarea teribilă și necruțătoare: „de partea cui ești?” a avut efectul trezirii dintr-o narcoză vinovată.

Am deschis ochii la lume și din acea clipă Partidul mi-a condus pașii. Caut să-mi aduc aminte ce am în-

PARTIDUL ȘI CREAȚIA MEA

vățat înțîi, și-mi dau seama că primul comandament moral ce mi-am impus a fost al răspunderii. A devenit clar faptul că orice cuvînt așternut pe hîrtie te angajează definitiv cu funcția în întregul ei, și că nu poți funcționa în această direcție nici un compromis.

Am învățat apoi că nu te poți diviza arbitrar și că nu-ți este îngăduit să aderi parțial la o cauză. Te dăruiești total, sau cazi treptat de partea sarcinilor adverse.

Mi-aduc aminte cîte nopți am cheltuit cu discutarea acestei legi care nu lăță, și cîtă pasiune punea Alexandru Sahla ca s-o demonstreze.

Fiecare cuvînt al lui era o chemare la o ordine a conștiinței, un apel și chiar dacă discutam într-o odăită în care abia încăpeam, inghesuți, patru oameni, glasul lui stîns căpăta la fiecare unghi un patime demne, amplexarea unui manifest.

Am intrat curînd după aceea în presa democratică a vremii, în „Reporter”. Cuvîntul liber” sau „Lumea romînească”. Consider această perioadă hotărîtoare pentru dezvoltarea mea ulterioară, fiindcă acolo, în atelierul febril sau în redacția unde a-jungea directiva Partidului am învățat valoarea cuvîntului, sunetul și nuanța lui. Acolo m-am silit să deprim meșteșugul scrisurii, nu pentru el însuși, și nu ca un mercenar, ci în slujba cauzei. Sînt și astăzi incredincînt că presa de Partid constituie cea mai desăvîșită universitate literară fiindcă te obligă la un contact nemijlocit cu viața, te silește la o primire cotidiană, îți incumbă un efort de fantezie și de gust. Scrișii zilnic e un exercițiu obligatoriu pentru un condei tinăr, iar presa, am mai spus-o și cu un alt prilej, îl conține pe literat în germene, în măsura în care reporterul de talent îl va da pe vînto-

Aurel Baranga
(Continuare în pag. 6)

ANCHETA

V. Birladescu

1. Finisez ultimele scene ale unei povestiri dramatice intitulate „Orașul fără istorie”, a cărei primă variantă am terminat-o încă din toamnă.

2. M-am străduit să surprind un episod din construirea unui nou oraș în preajma unei exploatare miniere.

3. Un text dramatic e o jăsuță ră complexă de idei, simțăminte, caracter, atmosferă, etc. Părea că este că o replică, oricât de strălucită ar fi, nu prețuiește mai nimic decât să evocă întregul complex din care e desprinsă. Ce valoare ar avea replici celebre devenite maxime de circulație populară — „ce ceva puteai în Dancușca”, „dau un regal pentru un ceai”, etc. — dacă nu și le-ai imagina în contextul dramatic respectiv? De aceea e foarte greu să preferi o replică altele, mai ales într-un text aflat încă pe masa de lucru. Dacă ar fi totuși să desprind o replică din piesă, m-aș opri asupra unuia care reflectă, într-o oarecare măsură, filozofia piesei. Un personaj spune, arătând o cărmăndă: „Cite zoci, sute de milenii a trăit omul bătut de ploai și viscole și zăpezi, dîrînd în adăpostul vremelnic, pînă ce a descoperit această bucată de lut ars! Uite, o un mic, veșji spune, și totuși, credej-mă, descoperirea ei a costat omonirea tot atîtea eforturi și singe cit și descoperirea energiei atomice. Da, da, respectînd adevărul istoric, asta e omul trainto de orice: constructor!”

mărunta mai presus decît interesele colectivității.

3. DOGARU: Ei, dragă, jericăre seamăna cu omul. Nu e aceeași pentru toți, fiecare cu felul lui de teridire, pe măsura lui. Unii numesc teridire ceea ce foarte puțin, care nouă nu ne-ar trebi. Nu, ei doi au hazul lor. Sînt și prea țineri. Aha... sînt oameni care știu să croiască ceea ce frumos și alții parcă n-ar fi în stare s-oasă viața.

H. Lovinescu

1. Ani terminat piesa cu titlul „Surorile Boga”.

2. Acțiunea piesei se petrece în te-un oraș de provincie în zăbuciu maiși ani 1944-46. Fără ca piesa să urmărească un paralelism cu cele „Tre surori” ale lui Cehov, ea pleacă totuși de la o aluzie clară la opera cehoviană, pentru a încerca să arate că în condițiile istorice create de transformările revoluționare de la noi, dramele oamenilor, oricît de amare, pot găsi soluții pozitive.

3. Nu sînt un scriitor aforist și decî o replică din contextul piesei nu ar spune prea mare lucru.

Al Sahighian

1—2. Ideea generală a comediei (titlul nefixat) e următoarea: În casa unei bătrîne pensionare s-au

BATRINA (oftînd): Iar incepi.

CLAVIA: Nu încep. Sînt în cont-nuere.

BATRINA: Mai fă c pauză. Sau alege-și alt partener.

CLAVIA: Numă: tu ești ecasă. (Întră Maria).

T. Soimaru

1. Am terminat zilele acestea „Piese de dintr-un an 1857—1859. Luptători de la 1843, unii dintre ei reînțorsi din exil, preiau jăcia lui Nicolae Bălcescu care s-a stins din viață departe de patrie și încep lupta pentru în-făptuirea Unirii Principatelor. În piesa mea vor fi prezenți ca eroi principali acești cărturari luminați, reprezentanți ai aspirațiilor poporului ca Vasile Alecsandri, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, două figuri tulburătoare feminize: Elena Doamna, ființă de o mare blîndețe și bunătate sufletească și Ecaterina Vongoride care, renunțînd cu bună știință la toate avantajele ce i le oferea calitatea de soție a domnitorului, acționează pentru triumful Unirii și dă pe lași unelirile celor ce voiau să zădărnicească acest act de mare importanță pentru poporul român. Pe primul plan vor sta acțiunile maselor populare

CUZA: Nu vine nimoi la mine doar să mă vadă, dragă uncheșule... De dor vin ei cu nemănuita... da de alte doruri: după protecțiuni și chiverniseli... la zi drept.

ROATA: Aiașta-i.

CUZA: Asta-i tot? Pentru atîta lucru ai vinți pînă la București?

ROATA: Aoi să vedeți potriveală... să zic fimele mele: „Mă duc să-l văd și vada”. Zice: „Ai vo treabă cu el?”

Zic: „Treabă n-am, da mi s-o făcut dor să-l văd”. Zice: „Tu ai căpențit, bre omule”. Eu inham și zic: „Căpențit, necăpășit, aiașta-i”. „Ei, stu-chie-ar mălele”, zice — și mă-ntreabă: „Pentru atîta lucru, să pleci pînă la București?”. Intocmai ca mă-ria-voastră m-o-ntrebat; da eu de colo: „Da ci cei de mîntre ai, fa fimele, să-mă pui așă-ntrebare?”

N. Tautu

1. O piesă a mea intră acum în repertoriul Teatrului Armatei. Lucrez în prezent la o piesă care va conținea lucrarea mea dramatică anterioară, „Ecaterina Tendoroiu” și se va intitula, probabil, „Logodnă peste timp”.

2. Piesa este închinată zilei de 23 August și cuprinde viața logodnicului Ecaterinei Tendoroiu, învîltorului Gheorghe Babou care, datorită atitudinii sale profesionale față de regimul autocrat, a acut de suferit o serie înăbușătoare de depresii. Cu timpurile abite, în etate de 54 de ani,

a plecat pe front în toamna anului 1944 ca voluntar. A fost cel mai bătrîn voluntar care a luptat în Ardeal, unde a și căzut în luptele de la Oarba pe Mureș, fiind îngropat la Tirnăveni.

3. BANOIU: Ascultă, Drăghici, și se pare curios că mă duc acum pe front ca timpotele albe? Tu spui că mă duc eu un meșag, eu spun că mă duc eu un logodnic, o voi răzbuna pe Cătălina și contra acelor care i-au ucis trupul cu gloanțele și contra acelor care i-au ucis sufletul, jămiețile Moraze, Carducuzino și Ghica. Ple-dînd la această luptă, am impresia că înțeleg o logodnă peste timp.

T. Vornic

1. Am terminat pentru teatrul nostru două piese de teatru. Una poartă titlul „Înima de piatră”. Are 3 acte și un tablou. Cealaltă se cheamă „Invierarea lui Vlad Tepeș” comedie satirică în 4 tablouri.

Mă găsesc cu amîndouă piesele în

fața de „greblare”, adică, după cum vine vorba la sal, carul e încărcat, prașina legată, boii prinși în jug, dar avînd a trece pe dinaintea altor gospodari pricepuți, doresc să le înlășeze nu numai carul bire încărcat, cu recoltă substanțială, ci și o bucurie estetică. Asta înseamnă: echilibru, linie, frumusețe și grijă să nu ațîrde de car, ori să se lîrzie după car în zvirnit la întîmplare.

2. Subiectul piesei „Înima de piatră” cuprinde un aspect de problemă al vieții noastre de azi. Sînt implicați muncitori și intelectuali de formație veche și nouă. Antiteza nu discriminează schematic cele două categorii de oameni, deoarece conflictul e așezat term pe simțul de clasă. Prezența sau absența acestui simț călăuzește acele și faptele eroilor. Am atacat frontal problema și, de ce n-aș mărturisii că tocmai această împrejurare dă eroilor un relief puternic iar mie o adîncă mulțumire. Așadar că întreaga deslășurare a acțiunii dramatice e închinată celor mai pasionante probleme ale zilelor noastre: muncii, omniei, dragostei și încrederei în marea frumusețe a vieții. Subiectul comediei satirice „Invierarea lui Vlad Tepeș” leagă ultimii ani dinaintea războiului hitlerist de epoca de după război. În amănunțea creată de coborîrea lui Dumnezeu la Maglavit, unde a stat de vorbă în bună limbă românească cu clobanul Petrace Lupu, nu poate fi mirare că a învînt și Vlad Tepeș... Pare ușor de priceput ce complicații aduce și la ce întîmplări duce apariția acestui strășnic străbun în lumea care urzea mișcarea războiului.

3. Replică preferată? VLAD TEPEȘ: Citește diace!

DIACUL: (Face un pas, deșășoară sulul și citește). Un cîntăreț de slăhuri, cu chip de lucașar, a îndreptat Măriei Sale Vlad voievod această lăcrămașie năcășită: Cum nu vîi tu, Tepeș Doamne, ca pînă din mîntre pe ei! Să-i împarți în două cete, în smîntîși și în mișei și în două temniți large cu de-a silă să-i aduși! Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni.

VLAD TEPEȘ: (Îndreptîndu-se de mijloc) Unde ascultare chemării, am veni! Unde-ai vistiernicului?

MINISTRUL DE FINANȚE: Aicea stă, Măria Ta.

VLAD TEPEȘ: (Privindu-l lung) Ai plătit turcii peșechel?

PRIMUL MINISTRU: (Întervine, surzînd onctuos) Măria Ta... eu aș fi... ca să zic așa... marele logofăt al țării... Noi nu mai plătim peșechel. Sîntem țară liberă și neafarănată.

VLAD TEPEȘ: Așa... În scaunul meu cine șade?

PRIMUL MINISTRU: Maiestatea sa regele Carol al II-lea, într-al optulea an al glorioasei sale domnii.

VLAD TEPEȘ: A tăiat turci!

Mă opresc aici. Sper să ne revedem în scurtă vreme în sala de teatru.

Maiakovski: O baie de optimism („Baia” la Teatrul Giulești)

TEATRUL SCURT

TEATRUL scurt se găsește față de teatrul lung în aceeași poziție ca nouă în lingă roman; nu e o deosebire de calitate, ci de mod. Îl putem acuza pe Cehov că n-a scris roman-fluviu? Fotosim d'andins expresia „teatru scurt” și nu foarte utilizată formula „piesă într-un act”, pentru că — așa cum remarcă Iulia Lovinescu într-un prilej asemănător — piese într-un act i se atribuie, din nu știu ce inerție și prejudecată, un sens mai, aseneni cupletele rimate sau răvășului de plăcîntă. Nu sînt în intenția noastră să pedim pentru piesa scurtă, a făcut-o mai cu succes Caragiale, creionînd în 143 replici figura conu-lui Leonida; dacă stăruim totuși asupra formulei „teatru scurt”, este ca să nu se uite că înainte de a fi scurt, respectivul e teatru.

L-am întreb pe Balaban, tehnoredactorul gazetei noastre, cite coloane ar ocupa „Conu Leonida” cu 8 actide. Măsurînd, la liniametr, mi-a răspuns că vreo două. Un articol: de idei are mai mult.

Scurt. Teatrul scurt s-a născut în vechime, totuși niciodată n-a fost el mai în acord cu necesitățile de spectacol ca astăzi și ca aici.

„Ca astăzi, deoarece, spre deosebire de omul elisabethan care degusta pînă ore de Shakespeare, contemporanul, urcat din poștalion în TL—104, cunoaște alt ritm al zilei, mai dens și mai intens. De ieri pînă azi, prin revoluție, nu s-au schimbat numai timpurile, s-a schimbat și timpul. Răspunzînd condiției obiective, spectacolul a cunoscut o abia perceptibilă dar necontenit concentrare a duratei, precum recordul pe 100 m. plat, cu fărîma, de la 11 sec. la 10 sec., ajungînd (vezi fîmbla) la o medie de o oră și jumătate.

„Și, ca aici, deoarece construcția noi societăți impune, ca nicînd și nicăieri, o totală îmbinare a activității teatrale cu necesitatea socială. Teatrul — spune Maiakovski — este o arenă pentru propagandă cîncinului, dar dacă afirmația e valabilă pentru arta realist-socialistă în genere, că e lesne realizabilă și practică este ea pentru genurile scurte!

Să prezîm. Teatrul scurt are, în acest sens al artei eficiente, cel puțin două atu-uri ce se cuvînt rețîne și speculare cu inteligență.

1. Oricît de tainic și inefabil ar fi procesul creației artistice, trebuie să admitem că o piesă scurtă se scrie mai repede decît o dramă în cinci acte, prolog și epilog.

2. Oricît de tainic și inefabil ar fi procesul creației spectacolului, trebuie să admitem că un text poate fi învînt și montat incomparabil mai repede decît o tragedie în versuri.

Formajile de amatori, radio-ului, televiziunea și, firește, teatrele toate, au destule resurse pentru a utiliza piesele scurte de azi și de mîne, ca răspuns la comanda socială. S-a piercut un eveniment ce trebuie comentat și explicat (rugăm ca termenul explicat să nu srite subțiri: într-un „tabel” foarte interesant, unde pune față-n față, pe două coloane, caracteristicile teatrului dramatic, în sensuri aristotelice și trăsăturile teatrului epic, Bertolt Brecht nota, între altele:

Forma dramatică a teatrului	Forma epică a teatrului
— Îi (spectatorului, n.n.) provoacă sentimente.	— Îi obligă la hotăriri.
— Îi transmite experiențe.	— Îi transmite cunoștințe.

„subînțind astfel funcția revoluționară, educativă, de influențare directă a conștiinței spectatorului...”. Dacă pentru toate răspunde în 24 de ore la chemarea redacției, de ce n-ar reacționa dramaturgul în chip asemănător? Teatrul e poezie. Plan pe '59, comemorarea lui 13 decembrie, explozie atomică în Nevada, o conducție de gaz metan din Ardeal în Moldova, scriitorii la sale, record mondial la înălțime, cum au primit americanii cîtrele de control ale planului sovietic, de monstrație pentru pace la Hiroshima, lupta împotriva hoșiei...

— Tovarășe dramaturg, v-am ruga, pînă miercuri, un act, un tablou, o scenă. 2—3 personaje. Simplu. Vrem să jucăm (sau să transmitem la radio, sau la televiziune) duminică dimineața... Teatrul scurt, înțeles mai cu seamă ca mijloc agitational, poate deveni, prin stimulare și organizare, unul din cele mai însemnate și expresive genuri de artă ale realismului socialist. El ar putea intra de asemenea ca element într-un spectacol compus cu film, recitare, muzică, pe o temă de actualitate. În 1935, la New York, Elmer Rice a încercat un asemenea „ziar viu” consacrat invaziei imperialiste în Abisinia. Dar concurența Broadway-ului s-a dovedit ucigătoare. Noi nu avem un Broadway.

Au trecut vreo cîteva sute de ani de cînd, în 1661, la comanda lui Fouquet, superintendentul de finanțe ale regelui-soare, Molière, a scris o piesă menită a fi înfățișată cu prilejul serbariilor de la Vaux; „Plăsoziul”. Așa cum mărturisește, nu fără orgoliu mulțumit autorului „Avarului”, piesa a fost „plăsmuită, scrisă, învîntată și reprezentată în 15 zile”.

Record! Recordul lui Molière trebuie doborât.

Al. Mirodan

Recordul lui Molière trebuie doborât.

Paul Georgescu

SCRITORUL DE TEATRU

(Urmare din pag. 1).

succese și pentru a formula explicația unor eșecuri. Drumul creației unor autori dramatici de frunte este, după 15 ani de literatură nouă, suficient de bogat și variat pentru a prileji constatări dintre cele mai interesante. Teatrul lui Aurel Baranga, de pildă, atrage stăruitor atenția. După piesele sale de început („Noia în Noia Caledonie”, „Bal în Făgădui”), scriitorul a creat una dintre primele noastre lucrări dramatice care au reflectat direct și generos problematica socialismului în construcție („Iarbă rea”), cu o virtuozitate

Genul dificil

(Urmare din pag. 1)

obligat să se exprime prin aforisme. El cred că este. Spre deosebire de film, unde ideea e transmisă prin imagine artistică vizuală, în dramaturgie ideea se transmite în promeniș prin replică (expresie memorabilă a unei situații, a unui caracter). O piesă bună „are replică”. Replicile din „O scrisoare pierdută” circula pe stradă. Sînt proverbe, aforisme, expresii populare. Camil Petrescu și Mihail Sebastian au replici. Și Hora Lovinescu.

EMINESCU
„... să compunem un repertoriu național român, care nu numai să placă, ci să și folosească, ba înainte de toate să folosească”.

CAMIL PETRESCU
„Muncitorii, oameni toată ziua aplecați asupra realității, adică în orice clipă în contact cu rădăcinile incomensurabile ale concretului (...) vor să stea în bănci la teatru, în rînd cu toată lumea.”

moralezitoare, Baranga a izbutit să diferențieze pe Spiridon Biserică de personaje pure care „turbează” în comediile burgheze de tipul lui „Topsze”, atribuindu-i cu verosimilitate un alt mobil și adăugînd ideea esențială a conștiinței de clasă determinate în duocera operei de demascare pînă la capăt. Cu alte cuvinte, Baranga i-a potrivit eroiului principal un gîs care, chiar dacă n-a răsunat deosebit puternic, a avut influență imediată. Înregistrate de autor în contactul său cu realitatea nouă. Scriind „Mielul turbat”, Aurel Baranga și-a descoperit vocația de autor comic, dar totodată a

te care a indicat posibilitățile reale de dramaturg ale poetului și prozatorului de pînă atunci. Drama avea, desigur, o construcție simplă, dar pe anumite linii, în unele scene, în cîteva intervenții înfățișare, spectatorul a distins accentele unui patetism autentic.

capătul un nemăsurat respect pentru tehnica exterioră a textelor destinate scenei. Este probabil că autorul „Mielului turbat” a atribuit în prea mare măsură simpatia cu care a fost primită această comedie de actualitate danteleriei împrumutate din vechera recuzită a comediei de boulevard. De aci încolo, scriitorul a acordat adevărat un interes exagerat „meseriei” în detrimentul realizării originale a eroilor și, în consecință, în defavoarea pronunțării puternice a sarcinilor ideologice. „Arcul de triumf” — mai ales în prima sa versiune — a suferit urmările acestei preferințe pentru tehnicitate, cu toate că piesa are merite. Nu încapa îndoiială că, de această dată, Baranga a ris cu multă poftă scriind „poantele” lui Mayer Bayer dar n-a acordat timpul necesar ascultării glisurilor eroilor pozitivi pe care i-a simplitor regretabil. Așa se explică faptul că la recitalul „Festival al teatrelor dramatice”, „Arcul de triumf” a răpărut în culori șterse, în vreme ce „Mielul turbat” a prilejuit o nouă viașune regizorală și a stîrnit, din nou, după cinci ani de premieră, rîsul homeric al spectatorilor.

„Iarbă rea” a izbutit să adauge un pas pentru trecerea în dramaturgie la o dezbateră a destinelor personajelor în raport cu marile întrebări ale epocii. Mai țîrziu, A. Baranga a încercat în „Recolta de aur” să reliezeze un aspect semnificativ al înnoirii vieții satelor, depășînd lumea intelectualilor și pătrunzînd într-un sector nou, străin experienței de viață a scriitorului. Intențiile laudabile ale autorului „Recoltei de aur” n-au fost, din păcate, încoronate de succes. Încercînd să asculte vocile personajelor sale, Baranga n-a avut desigur cum să le distingă tîmbrul, întrucît nu deținea o suficiență cunoaștere a țărînilor pentru a putea să procedeze la recunoașterea lor. Cel mai de seamă succes al acestui autor fecund a fost înregistrat cu comedia „Mielul turbat”, unde cîteva glisuri au răsunat limpede și intenția satirică a fost realizată într-o bună măsură. Reușita s-a datorat aci găsirii unei scheme de organizare interioară a conflictului care a dat forșele de farsă o reală eficacitate

de autor comic, dar totodată a obligat să se exprime prin aforisme. El cred că este. Spre deosebire de film, unde ideea e transmisă prin imagine artistică vizuală, în dramaturgie ideea se transmite în promeniș prin replică (expresie memorabilă a unei situații, a unui caracter). O piesă bună „are replică”. Replicile din „O scrisoare pierdută” circula pe stradă. Sînt proverbe, aforisme, expresii populare. Camil Petrescu și Mihail Sebastian au replici. Și Hora Lovinescu.

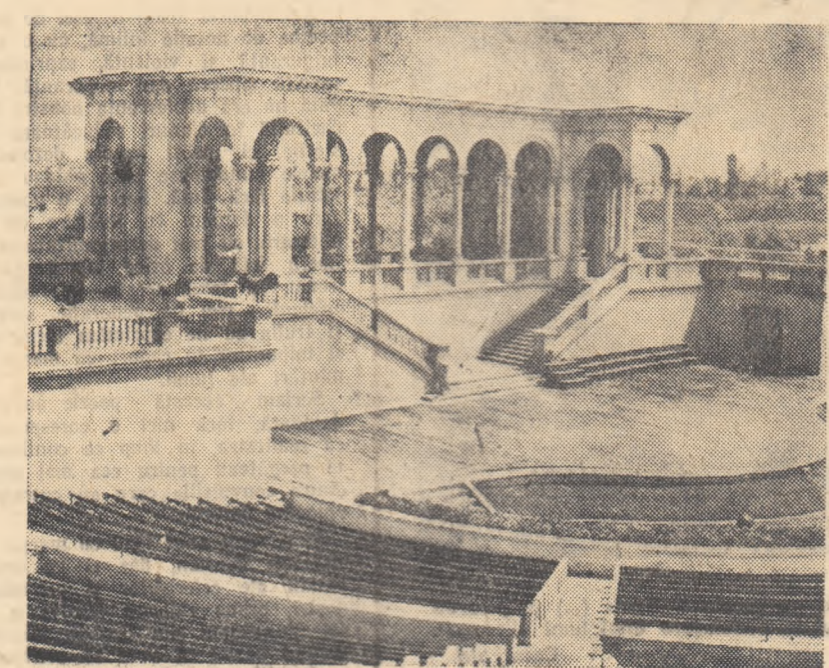
Nimic înalt nu e timp. Ca în viață: totul are consecințe. Se expune cazul, se judecă, avocatul apără, procurorul acușă, sentința se dă repede (nu e timp), certina cade ca o gălăuză. Cîntec și vinovat și cineva acușă, ideile se ciocnesc, o piesă e o bătălie, autorul picșează pentru ceva, acușă ceva: diferența nu poate exista în teatru. Mai mult decît în orice alt gen, dramaturgie (care a folosit „imbricgio”) cere claritate în idei.

Tipizarea e în teatru mai necesară ca oriunde. Un personaj nu poate sta pe scenă, degeaba: se vede. În conflict, el trebuie să ia poziție și cea mai grea poziție e aceea de sovălelnic: nici un personaj n-o poate menține pînă la capăt. În viață, cineva poate șovăli 60 de ani (dacă are vocație), Clim Samghiu sau Grigori Melehov sovălește pînă la 1.000 de pagini. Hamlet numai trei ore. Un roman poate rezista printr-un singur personaj bine creat. Un singur personaj inconsistent și piesa — ca un balon înlăpt sau ca o locomotivă cărăie i s-a lurat o piesă, — se năruie.

Orice operă de artă este echilibru delicat între universal și particular. Opera dramatică face loc, într-o măsură mult mai mare, simbolului ca modalitate a concentrării. Existența con-

V. Mindra
(Urmare în nr. viitor)

V. Mindra
(Urmare în nr. viitor)

Teatrul de vară „23 August”

RAZDARACINILE

CAP. 48

MAZURCA

Din „Jurnalul secret al lui Darie”. 24 decem- brie 1939. „Zia de ieri, așa cum am notat mai sus, mi-am pierdut-o zadarnic. Aseară am dormit greu și tîrziu. Am avut somnul zburcînat și puțin, tulburat de vise. M-am trezit devreme. Văzuiți cumplit al viscolului m-a trezit. Am aruncat un hațat pe mine, mi-am vîrît picioarele-n papuci și am poporit încet să nu deranjez pe nimeni, scările. Cartierul era încă adînc în întineric. Am atîrnat hațatul de clauza ușii și am intrat, gol, într-un nămele. Mai mult de zece minute m-am freat cu zăpadă din creștet pînă în țîpși. Să-lind-mă cu fășă, mi se pînea că mă spăl cu apă de cer. Cînd am simțit că mă pîtrunde frigul, am luat hațatul pe mine și am urcat repede. Ajuns în odaie, mi-am șters trupul cu un prosop cald, am îmbrăcat o că- jama curată și am intrat în așternut. M-am apucat să citesc din Tacit. Acest autor este una din slăbiciunile mele. Nu am avut parte de lectură. Tocmai pe cînd mă plîmbeam cu îm- pîrteț Tiberiu prin împrejurimile Romei, afulsita de Barbara a întredeschis ușa: — Nu vă este frig? — Nu, domnișoară. — Nu ați dormit bine. — De unde știți? — Locuiesc alături. Peretele e sub- fire. V-am auzit cum v-ați zvîrcolit toată noaptea în așternut. Vă răsi- ceați mereu, ca un pui în frigare. — Adevărat. N-am dormit bine. — Nici eu. — Mie mi se mai întâmplă. — Și mie, domnule. Să vă aduc cafea? — Ți-aș rămine recunoscător. — De ce să-mi rămineți recunoscă- tor? Ce consumați trec la soceafă. Doamna Luduș mi-a făgăduit că dacă vă fac să consumați mai mult, îmi am și eu partea. — Așa și-a spus doamna Luduș? — Așa. — Atunci adu-mi o cafea mare. Nu uita piinea și untul. — Nu am să uit. Am să vă aduc piinea mai multă și unt mai mult. Tre- buie să vă îngrașiți. — Crezi că e necesar? — Da. Acum sînteți uscat ca o scovăgă. — Cafeaua fierbînte m-a încălzit. Pri- vindu-mă cu jale, Barbara mi-a spus: — Să nu mai intrați gol în ză- padă. — M-ai văzut? — V-am văzut. Eu, domnule, văd tot ce se întâmplă. — De ce să nu intrați gol în ză- padă? — Muriți. Răciți și muriți. — De cînd mă știu, iară mă spăl cu zăpadă și fată, încă nu am murit. — Văd că nu ați murit. Dar in- tr-o zi răciți, tușiți și muriți. — N-ar fi rău, Barbara. Mi s-a cam urit cu viața. — O!... — Barbara și-a pus mîinile la ochi și a plecat. M-am dus la baie să-mi rad barba. M-am uitat în oglindă. Paloare de moarte îmi cuprinsese obrazul. Era, desigur, consecința nop- ților nedormite, a zilelor mohorite și, poate, și a vizitei lungi pe care mi-o făcuse Ludovic Schimbașu. Colegul meu de presă și de li- teratură izbucnise, între altele, să-mi umple inima cu venin. Sînt, pe lume, oameni care împrăștie în jurul lor buna dispoziție și bucuria, așa cum trandafirul împrăștie plăcută mi- rează. Dar — o, Doamne! — tot pe lume sînt destui care strîcă, pe unde trec, văzduhur. Din nefericire pentru noi toți care nu avem curajul să-l izgonim din anturajul nostru, Ludovic Schimbașu e dintre aceștia. L-am cunoscut — mai bine nu l-aș fi cunoscut — cu aproape douăzeci de ani în urmă, la înmormîntarea de pomină a lui Bordea, cînd un comisar de poliție a găsit bijuteriile pe care le reclama sora mortului — o teleleacă și jumătate — sub perna din cosciug răposatului boier. De atunci Ludovic Schimbașu îmi mîncîna sufletul. Între timp, a devenit jurna- list și scriitor cunoscut. Chipul însă l-a rămas tot strîmb, strîjii, chinat, iar glasul tot de scapet. Limba tot de viperă l-a rămas. Gura tot rea, hănu- toare și birfătoare, ca de fată steapă. — Nu mai moare soacră-mea... — De ce vrei să moară, Schim- bașule? Nu ai loc în lume de dinșu? — Prezența ei printre cei vii mă îndispune. — E destul de drăguță cu tine. Iți dai casa. Iți dai masa. După cîte mi-ai mărturisit, te atinge și cu bani de bu- zunar. Ce vrei tu mai mult de la o soacră? — Îmi dai. De toate îmi dai. Însă mi le scoate pe nas. — Ce-ți reproșează? — Că nu ciștiți. Că nu aduc banii în casă. — Bine, dar ea nu știe că din li- teratură nu se poate trăi? Știe și a- cum, știa și atunci cînd te-a primit să-i îi ginere. — Știe. Nu-i place să scriu. Vrea să lucrez ca funcționar, la fabrica de clei. Mă vezi tu pe mine funcțio- nar la o fabrică de clei? Mă vezi tu pe mine lucrînd? — De ce nu? — Cum să lucrez? Scriu. Un om care scrie nu trebuie să mai mun- cească și altceva. — Cam cît ai scris anul acesta? — Povestea cu iepurii pe care fi-am cîntat-o... — Adică trei pagini de manuscris... — Trei pagini! Dar ce pagini! Nemuritoare... Vrei să fi le mai citesc o dată? Am demonstrat negru pe alb că iepurii sînt tot atât de pungași ca și oamenii. Și această demonstrație, Darie băiete, este făcută pentru înțila oară în literatură. A? Ce spul? Să ții-o mai citesc?

Ochii mici și vicleni îi scilpeau în cap. Am strigat: — Ferească slîntul. — Ești un păcătos. Și... și habar nu ai de ce înseamnă literatură ade- vărată și inovație în literatura ade- vărată. — Ca să nu mai lungesc vorba, i-am spus: — S-ar putea să ai dreptate. — S-ar putea? Nu. Nu s-ar pu- tea! Sigur, sigur am dreptate. Scrii- torul adevărat trebuie să scrie pafin și bun. Și mai ales să scrie ce n-au mai scris alții. Pînă acum scriitorii au scris despre oameni. Despre iepuri n-au scris. Despre iepuri numai eu am scris. — A rămas un timp pe gînduri. Pe urmă, cu oarecare melancolie în glas, mi-a spus: — Pe mine, de fapt, un singur om m-a înțeles. — Cine? Aș vrea să-i alfu și eu numele. — Căiut. Poetul Căiut. Trăiește în Franța. A părăsit de bună voie ace- stă țară. — L-am cunoscut cu puțin timp înainte de plecarea lui la Paris. — Da? Nu știu. La Paris... Ehe! Aici, Căiut ar fi ratat. Ar fi rămas un geniu necunoscut și nelericit. Ehe! La Paris alt mediu, altă atmosferă. La Paris amicul meu Căiut s-a reali- zizat, și-a rotunjit personalitatea. Cu alte cuvinte, a devenit cineva. A pu- blicat și două volume de esuri. A revoluționat gîndirea. A dat o nouă strălucire limbii franceze. Tu ai cîrit volumele lui Căiut? — Le-am citit. Le-am citit chiar cu multă atenție. — Vorbam cu vorbe domoale, cenusii. Glasul meu simplu și cuvîntele obșnu- ite pe care le foloseam l-au supă- rat pe admiratorul lui Căiut. S-a uitat la mine ca la un netrebnic și mi-a spus: — Nu pari entuziast. — N-am motiv. — Gugumanul Căiut e un geniu. Pledează pentru arta abstractă, adică pentru singura artă valabilă. A... Nu fi-am spus... Am primit chiar zilele acestea o scrisoare de la el. France- zii — îmi scrie Căiut — sînt niște gusași. Se războiesc cu nemții. El, Căiut, s-a izolat în mînsarda lui. Pregătește al treilea volum despre arta abstractă... Și... și mai preta- este încă o carte. Și... și mai preta- Nu știți! Gugumanul... Căiut scrie o carte în care va arăta că oțel care scrie și omul de artă în general tre- buie să se țină departe de frămîntă- rile sociale și, bineînțeles, departe de orice fel de politică... Ce te uși așa la mine? Nu-ți convine? Ești un gusaș. Are dreptate Balbus Mierlă cînd spune că ar trebui să fii îm- pușcat. Rizî? De ce rizî? Mierlă e simpatic. Plecînd de la scri- soarea lui Căiut, mă gîndesc să mă izolez și eu. Mi-a venit în cap o nouă poveste. — L-am întrebat pe Schimbașu fără nici o umbră de ironie: — Tot cu iepurii? — Nu. Cu purici. Cu trei purici. Cred că într-un an, dacă mă su- pun unor eforturi serioase, o ispră- vesc. — Va fi, desigur, o poveste mai amplă. — Poate. Mă gîndesc să depășesc trei pagini. — Cu mult? — Cu o jumătate de pagină sau chiar cu o pagină întreagă. — Oaspetele meu se suceă și se răsu- ceă pe scaun, mă sfredele cu ochii, aștepta să-l laud și să-i cer amărî- te despre povestea cu puricii, care îi clocea în cap. Nu știu ce mi-a venit să-i arunc o întrebare care nu avea nici o legătură cu iepurii și cu puricii. — Și ce vei face dacă va intra și Romînia în război? — Nu mă interesează. Voi urma exemplul genial al lui Căiut. Mă voi izola, îmi voi scrie și-mi voi cizela povestirea. Vreau să scot din ea un adevărat diamant. Vreau să depășec numai tot ce s-a scris mai va- loros în literatura universală — asta nu e greu — dar chiar ceea ce am scris eu însumi pînă acum. — După plecarea lui Ludovic Schim- bașu, așa cum am mai notat în a- cestă caiet, am rămas singur, am încercat să-mi adun gîndurile și să lucrez. Mi-a tulburat liniștea doamna Luduș, care mi l-a prezentat pe fiul ei, pictorul precoce. Pe urmă, pînă seara tîrziu, mi-a tulburat liniștea mașina cu bîzît de avion a dentistu- lui. Cînd infernală mașină a tăcut, a venit și mi-a ciocănit la ușa dom- nul Luduș. Spre deosebire de fată strîmbă, crispată și chinută a lui Ludovic Schimbașu, fața doctorului dentist Luduș e calmă și e, toată, numai zîmbet. — Un client și un prieten al meu a aflat că te-ai mutat la noi. Vrea să te vadă. Cum nu ai ieșit toată ziua din casă — de atîtlei aici nu este de ieșit — m-am gîndit că vizita lui o să-ți facă plăcere. — Desigur, domnule doctor, îmi face plăcere. Orice vizită îmi face plăcere! Cu atît mai mult vizita unu- client care vă este și prieten. Pînă acum nici dumneata, nici onorata doamnă Luduș nu ați avut timp să mă cunoașteți bine. Mă omor după conversație și după vizite. Conversa- țile și vizitele fac farmecul vieții. — Noi, ardelonii — mi-a spus dom- nul doctor Luduș — sîntem toți prietenii între noi. Pot zice chiar că ne avem ca frații. Însă acest client și prieten al meu este și prieten al du- mităle! — Prieten al meu? — Da, da, și încă unul la care se pare că îi în chip deosebit. Ai și de ce, domnule! E plin de înfelepciune ca stîlpul de mure. Și e un tînar de mare viitor. Eu îi cultiv. Te-ăș povă- țui să faci la fel. — Aș putea să-l cunosc numele? — Da, da, și încă unul la care se pare că îi în chip deosebit. Ai și de ce, domnule! E plin de înfelepciune ca stîlpul de mure. Și e un tînar de mare viitor. Eu îi cultiv. Te-ăș povă- țui să faci la fel. — Scuzăți-mă, domnule doctor.

— O să îți mînte ce-mi spui. Dacă vreedată va fi nevoie să mă ascund de voi... — De noi n-o să ai cum să te ascunzi. Sau, dacă o să încerci să te ascunzi, o să te dibuim. — Tăcu un timp. Își pipăi cu grijă fața umflată. Veni Barbara, deși nu o chemasem. Îmi spuse: — V-am adus tuică fiară. Doamna Luduș s-a gîndit că tuică fiară o să-i mai scutere dormului Mierlă dureră de dinți. — Le-am mulțumit Barbari și am ru- gat-o să-mi transmită și doamnei Lu- duș mulțumirea pentru grija pe care o arată prietenului meu Mierlă. — Așa gîndă n-ai avut dumnea- voastră niciodată, domnule. — Am recunoscut și am băut tuică fiară cu zahăr și cu piper, cu Balbus Mierlă. — Noroc, Balbus. — Noroc, mă. — În sănătatea ta. — Da, ai face bine să îți mînte ceea ce îți spon acum. Poate nu peste mult o să-ți prîndă bine. Nică- ieri, în toată țara, nu se găsește un loc mai potrivit pentru ascuns ca București și mai ales în centru, în bîcurile din centru. — Am iăsat gîntu deoparte și i-am întredat: — Dar de ce crezi, Mierlă, că va trebui să mă ascund? — Pentru că nu va trece mult și voi legămurii, vom veni la putere. Nu se apropie timpul, băiete. O să preluăm puterea și o să omorim, o să omorim... — Nu-mi plăcea amenințările pe care le rostia și pe care eu le mai auzisem și altă dată din gura lui. L-am spus cu răutate: — Deocamdată v-a rărit vînt rîndu- rii Armand Călinescu și cei care i-au urmat lui Armand Călinescu. — Pe Balbus Mierlă nu-l impresionea

— Mulțumesc, Barbara. Am umplut iarăși cești. — Noroc, Balbus. — Noroc, mă. — Aproape că ne-am fript buzele. Tuică doamna Luduș — adusă din Ardeal în buioșia de lemn — era grozavă. Tare. Dulce. Piperată. Să tot bei. După ce am mai ciocnit de cîteva ori l-am întrebat pe Mierlă: — Domnul doctor Luduș e de-ai voștri? — Am crezut că la această întrebare Balbus Mierlă ori va tăcea butuc ori îmi va sări, ca un cocos, în cap. Fi- lozoful nu a făcut nici una, nici alta ci mi-a răspuns sincer: — Simpatizat, însă varsă cotizații ca și cum ar fi legionar. — Cînd o să fie, dacă o să fie, o să mă luți de aici ca din oală. — De ce să te luăm? Te scoatem în stradă, te punem la zid și te îm- pușcăm. O să avem prea mulți de omorît ca să ne mai pierdem vremea să-l ridicăm și să-l judecăm. Noi, băiete, avem în fața noastră exemplul fîhrerului, n-o să ne împe- dicăm de legi și n-o să ne incurcăm în forme. — Noroc, filozofule. — Noroc, mă. — Dar doamna Luduș este și ea simpatizantă? — Și cînd dîntre cele mai înfo- cate. Este aproape tot atît de înfo- cată ca Dorina Tap. Și Dorina Tap e o figură în mișcarea noastră. — Noroc, Mierlă. — Noroc, mă. — Te pomenesci că și poloneza o fi tot de-a voastră? — Dar tu ce crezi? Dacă n-ar fi, nu ar avea ce să caute în această casă. Soții Luduș n-ar fi ne slugă care să nutrească alte păreri politice decît ale lor. Sluga te trădează cînd te aștepi mai puțin. — Atunci, pe mine pentru ce m-au

Regele a pus să fie otrăvit profeso- rul Niță Ion. Cu alte cuvinte, regele l-a omorît pe profesorul Niță Ion. A dat ordin să-l mi omoare și pe alții S-a indignat cineva? A protestat ci- neva? Regele își omoară adversarii. De ce nu ne-am omorî și noi adver- sarii. Și tu... Tu nu poți pretinde că ești prietenul nostru. Ai scris împo- triva noastră și împotriva fîhrerului sute de articole. Fie-ai al dracului să fii, le-ai mai scris și bine. Cum o să te iertăm și de ce să te omorim? O să te omorim ca pe un cîine, bă- iete... — Ludovic Schimbașu susține că scriu prost. — Schimbașu! Mai bine să nu vor- bim de el... Profesorul Niță Ion îl preluia. Avea o slăbiciune pentru el. — Dumnezeu să-l ierte pe profesor. Balbus Mierlă și-a pus tuică fiară în ceașă. Mi-a umplut și mie ceașca și m-a întrebat iertat: — Dar de ce să-l ierte Dumnezeu pe profesor? — I-am întors întrebarea: — Dar de ce să nu-l ierte? A pă- căiut. A fost de partea voastră. Iar meseria lui Dumnezeu este să-i ierte, pe cei care au păcătuit, de păcate. — A fost — a spus Balbus Mierlă — într-adevăr, profesorul Niță Ion a fost cu noi, însă dacă mă trăia — și ar fi trăit sigur dacă nu-l otrăvea regele, era sănătos, om în putere — ne-ar fi încurcat și ar fi trebuit să-l omorîm noi. De fapt, omorînd-l, re- gele ne-a adus un serviciu. — Cum v-ar fi încurcat? — Ar fi încercat să submineze ac- tuală noastră conducere, ar fi încer- cat să conducă el mișcarea noastră și noi, ca să scîmăm de el, am fi fost nevoiți să-l ucidem. Trebuie să știți, dragule, că noi, după ce vom veni la putere nu ne vom ucide numai adver- sarii. Li vom ucide și pe legionarii care nu vor recunoaște conducerea lui Sîma. — Cine e Sîma? — Fîhrerul nostru. El a pus la cale și a condus omorîrea lui Armand Călinescu. Tu nu ai auzit pînă acum de Sîma? — N-am auzit. — Păcat. Însă o să ai tot timpul să auzi. — Noroc, Balbus. — Noroc, mă. — Tot bînd și mîncînd, tot mîncînd și tot bînd, Balbus Mierlă s-a îm- bătat. Mi-a cîntat la ureche toate cin- tecele lor pe care le știa, mi-a fă- găduit că mă va cruța de suferințe împuscîndu-mă în cap și cu un sin- gur glonț și a plecat împleticindu- se. — Așadar, în cursul zilei de ieri, Lu- dovic Schimbașu mi-a mărturisit că-l supăra existența pe această lume a soareei sale și că-l dorise, din toată inima, moarte grabnică. Balbus Mierlă mi-a mărturisit și el, la o ceașcă de tuică fiară, cele notate aci. Nu este de mirare că somnul meu a fost scurt, greu și plin de visuri tulburi. Nu e de mirare nici că obrazul meu poartă paioarea morții. Trec la masa de lucru. Trebuie să încerc să scriu un poem. Sper să izbutesc. — În seara aceleiași zile, de 24 de- cembrie 1939, Darie a mai notat în „Jurnalul secret” pe care-l ținea, ur- mătoarele: — „Cu toată vremea urîtă, anticamera domnului doctor dentist Luduș s-a umplut de clienți. La zece dimineața, aparatele doctorului au început să scrișnească și clienții să urle. Am su- nat-o pe Barbara. Poloneza s-a pre- zentat numaidecît. Mi-a suris și m-a întrebat: — Cu ce să mai servesc pe dom- nul scriitor? — Ascultă, Barbara, te rog să-mi spui, în fiecare zi aveți afita lume? — Lume? Astăzi avem puțină. Cînd e timp frumos, domnul doctor abia prîdidește. Lucrează de dimineața pînă seara tîrziu. Uneori ne mai vin clienți și noaptea. Li apucă pe cite unul du- rerea de dinți. Vine. Sună. Face tără- bîoi. Trezește toată casa. Ii scoate domnul doctor dintele sau măseaua. Ii potolește. Plătește omul tariful de noapte. Pleacă. — Mulțumesc, Barbara. Acum cel puțin știu ce mă așteptă. — Poloneza s-a uitat la mine ca la un om ciudat: — Nu vă place zgomotul mașinii? — Îmi place, Barbara, cum să nu-mi placă? E ca o muzică. — La început enervează. Pe urmă vă obișnuți cu el. Nici nu-l mai au- zii. — Văzîndu-mă neconvins, a adăugat: — Ar fi păcat să vă mutați de la noi. Cartierul e foarte liniștit. — Da, Barbara, cartierul, într-ade- văr, e foarte liniștit. — Am luat viscolul în piept și, tre- cînd din ușa în ușa, m-am fript pînă în centru. Am intrat la Cașpa înghetat os. Capul galben, de mort, al lui Iliou Căpuș, mi-a zîmbit: — Incepi să îmbrîntisești, băiete, și încă n-ai ajuns să-ți cumperi un palton care să-ți fină de cald. Diridi ca prins de friguri și-ți clîntănesc dinții. — Ce vorbă e asta? Am pal- ton. — Asta e palton? Foiță de țigară, nu palton. Eu mi-am cumpărat o blană. O să-mi fac pomana, să-ți cumpăr și ție una. — De ce nu? Sînt tot atît de bune ca și cele nebandajate. Și-am adunat atîtea că aproape nici nu mai știu ce să fac cu ele! — Depune-le la o bancă. — Pentru cine? — Pentru ține. — Îmi arată giul. — Se agravează de la zi la zi. N-am pentru ce stringe bani N-am cui să-l las. Trebuie să-mi mîncînc sin- gur. Și cît mai repede. — Mănuieci-ă sănătos. — Asta și fac. — Toată lumea din cafenea nu dis- cută decît despre arestarea lui Ara- mîc Tair și despre pericolul prin care trecuse, în beciul poliției, bancherul Alion Drugan. — Prin ce pericol a trecut în be- ciul poliției Drugan? — Cum? N-ai auzit nimic? — N-am auzit. — Primul procuror Pitroc a pus doi berbeci să-l ucidă cu cuțitele. — Și l-au ucis? — Nu. Bancherul, în pofida faptu- lui că se afla cu mîinile goale, s-a apărut ca un brav. — Unul contra doi! Auzi, domnule!

Unul contra doi!... — De unde știți? — Din Uraganul. Arno Pelican s-a întrecut pe sine. A scris un repor- taj! O minune... — Am cerut zărele și le-am răsofit. Într-adevăr, reportajul Uraganului da- duese furtura. În partea înțila a re- portajului său arăta pe larg cum s-a abghizat în vîrșit, cum a pă- truns în beciul poliției și cum, lîpîr- du-și urechea de uși, i-a auzit pe berbeci amenințîndu-și liovîndu-și și de bancher gemînd și urînd sub loviturii. Despre faptul că tinerii berbeci din ție își luaseră lui Drugan cămașa, in- dispensabilii și coriapi, Arno Pelican nu aflase încă. — Justifiu cam întrece măsura. — La ce ne putem aștepta dacă în fruntea Justiției se află un individ spurcat ca Derderian? — Babaluc! S-a căsătorit a șap- tea oară. — E în luna de miere. — De ce îi dus și el la Sinaia. — Aș! La Constanța. — Să înfundat în cazinou. Joacă pe miare. — Dacă are. — Ce mai e cu Tair? — Îi anchetează Tretin. — Tair! Aramic Tair e spion. Cum de nu l-au mirosit mai devreme? — De mirosii l-au mirosit de mult, însă l-au ținut sub supraveghere că să-i afle compliciti. Se spune că tucul ar avea o sumedenie de complici. Printre alții și pe Zeno Zadi. — Zadi! Cine și-ar fi închipuit că picilei Zeno Zadi se afla în slujba turcului... — Nu ar fi de mirare să se afle că pe Tia Cudaibu n-a ucis-o Dru- gan, ci Tair. — Mai știți? Pînă la urmă toate învinuirile au să cadă asupra lui Tair. — Turcul o să plătească toate oa- lele sparte. — Cafeneaua era plină de lumea greu și acru. Cînd intra sau ieșea cite cineva prin ușa deschisă, citeva clipe năvălea înăuntru un val de aer proas- păt și rece. Clienții de prin apropie- rea intrării sorbeau odată din valul de aer rece. Apoi, aerul proaspăt se amesteca repede cu cel vechi și fu- mă devenea parca mai dens, mai acru, mai înecăci și... Prin zîmzetul obișnuit al vechiului local s-ătrănu comenzile: — O cafea. — Un svaț. — Un filtru. — Un ceai cu rom. — Un marghioloman. — O secărică. — Către prinț a venit și Norocel Tău- nosu. Și-a băut svațul. Și-a furat trabucul. A făcut citeva giune pe seama lui Derderian și a lui Porpil Orbecu. Cînd să plece să-ur de pa- lavrăgea și de birfa m-am porocit că-mi spume tam-nas-am: — E ajunul Crăciunului. Te invit să ieși masa cu mine. — Plecîșit, acrit și amarît de cite se întimplau, i-am răspuns: — Mulțumesc. Sînt foarte încîntat de invitația dumitale, domnule mi- nistru. — Ministru! Domnule Ministru!... Sună dulce în auzul meu cuvîntul ministru, însă, din nefericire, nu mai sînt. — O să fii, nești Norocel. O să mai fii. Dumneata este născut să fii mereu ministru. — De te-ai auzi Dumnezeu! De-ai avea gura curată... — M-am îmbrăcat și am plecat cu Tănosu. Locuiește pe Brezoianu, în apropierea Cîșmigului. Am ajuns re- pede. Doamna Odochia Tănosu care mă cunoștea de mult, îmi preluia ver- surile dar nu mă putea înghiți pen- tru articolele mele de ziar i-a spus sofului zîmbînd, însă cu un ușor re- proș: — Mi-ai adus mesafir, Norocule, fără să te ostenești să mă avertize- ci cu un telefon... — Am de vorbit cu el. — Pută-ți să vorbiți și la cafenea. — Docho!... — Bine, bine, nu te răști la mine că nu mă supă. E ajunul Crăciunu- lui... Mă duc să pun masa. — M-am simțit vinovat și am arătat prin gesturi că vreau să mă retrag. Norocel Tănosu a zis: — No lta în seamă. Așa sînt fe- meile, ciudate. Iar Odochia mea e mai ciudată decît oricare altă femeie. O iubesc însă și o suport. Plectează, cu real talent, icioane pe sticlă. Vorbște și albanea. — Spunîndu-mi acestea, și încă multe altele pe care nu le-ar răbda hîrnia, fostul ministru m-a introdus într-o încăpere vastă. Peretei erau acoperiți pînă la tavan cu rafturi încărcate de cărți. — Biblioteca mea... Aici am lăși poezii lumii, de la antici pînă la cei de azi. Aici, cărți de specialitate, teo- logie, Dincoace, lucrări privitoare la politică... — Lingă rafturi, masă mare, de scris, acoperită cu cristal: — Aici îmi scriu poemele. Articolele — cînd fac gazetarie — le scriu la ziar. Articolele de ziar scrise acasă sînt lipsite de nerv. — Și aceasta — am spus eu rîzînd — aceasta e fereastra pe unde intră îngerii cînd scriu versuri. — Norocel Tănosu mi-a răspuns cu seriozitate: — Nu, dragă, îngerii pot pătrunde în-o casă și prin ziduri. — Pe biroul lui Norocel Tănosu se aflau două portrete înrămate. Pe cînd le priveam, poetul și pamphletistul No- rocel Tănosu, mi-a lămurit: — Dumnezii mei politici: domnul Benito Mussolini și domnul Adolf Hitler... Dumnezii mei și viitorii stă- pîni ai lumii. — Lipsește Salazar, am observat. — Îl avem și pe Salazar. Însă de cînd a început să-l admire și Onufrie Butaru, l-am aruncat la coș. — Dar Butaru se închină, ca și dumneata, și lui Hitler și lui Musso- lini. Ar trebui să-i arunci și pe a- ceștia. — Hitler și Mussolini sînt prea uriași ca să-mi pot permite să le tratez portretele ca pe al lui Salazar. Apoi, de la Hitler și Mussolini aștep- tău mai bine. — Pentru dumneata sașu pentru țară. — Pentru mine. Dacă îmi va fi mie bine pot considera că ești bine și țară.

SINTAMAARE

Ca să-mi arate că la sfârșitul ultimei fraze a pus giumă, Norocel Tănosu s-a pornit pe risă.

— Potfiți la masă, domnilor, ne-a spus doamna Odochia Tănosu.

Am trecut în sufragerie și ne-am așezat toți trei la masă. A venit nudaș, cu oala cu supă pusă pe foc de argint, o jărăncuță mărunță, oacheșă și buzată, nu lipsită de oarecare prospețime și frumusețe. Deși buzata semăna pe undeva cu poetul în casa cărui mă aflam, nu mi-a trecut prin gând că ar putea să-și fie neam.

— Lasă țava pe masă, i-a spus doamna Odochia. Mai departe servesc eu.

Norocel Tănosu s-a împotocat. Parcă i-a căzut cerul în cap. Fata oacheșă și buzată s-a retras sfioasă, de-a îndărătul. Poetul și pamfletistul Tănosu și-a întors nevasta:

— Când a venit țărâșta?

— Cine? Soră-ta? Acum un ceas.

— Mă mir că n-au mâncat-o lupii pe drum.

Amabilă și toată numai zîmbet, doamna Odochia i-a răspuns:

— Poate o mănâncă la întorcere.

— N-o mănâncă. Pe proști nu-i mănâncă nici lupii... Să plece ea la drum pe-o vreme ca asta! Neamurile! Ah! Neamurile! De n-ar fi... O să scap de neamuri când o să intru în pământ.

— Dacă nu-ți plac, ar trebui să le-0 spui de la obraz, bărbate.

Mă mai rușinez și eu de oameni!

— Atunci îndură. Nu te mai vâcări. Neamurile mele de ce nu te supără?

— Tu nu ai neamuri.

— Ba an, Norocel...

— Odochio!

— Taci, frate, s-au culțuraturat geamurile, așteaptă să se liniștească.

— Odochio!

— Taci, laca... Tac...

Doamna Odochia ne-a servit masa pînă la sfârșit. Tăcut, am înghițat mîncarea cu noduri. Cu noduri și-a înghițat porțiile lui masive și Norocel Tănosu. Numai doamna Odochia era veselă. Când ne-am ridicat să trecem larași în bibliotecă, doamna Odochia i-a spus soțului:

— Poate că era bine s-o fi poștit și de soț-ta la masă.

— De ce? Dă-i să măntone la bucatărie.

— Orișicî, Norocel, o soră îți rămîne soră, chiar dacă n-a învățat carte și trăiește din te mîcî ce la țară.

— Odochio!

— În bibliotecă, Norocel Tănosu mi-a împărțit proiectele lui:

— Mă pregătesc să scot un nou ziar. Se apropie ziua marilor răfuieli. Va trebui să-ți dărimăm pe Buzat. Și n-aș vrea ca zăna prăbușitului Buzatului să mă prindă fără ziar.

— De ce?

— Fără un ziar al meu ar fi ca și cum m-aș afla în mijlocul unei haite de cîini cu mîinile goate. Cîinii nu pot fi învinși la respect decît cu ciomagul.

— Intenționezi să duci campanie împotriva regelui și a camariliei? Mi se pare, dacă îmi aduc bine aminte, că ai mai încercat o dată. Atunci cînd ai condus Zodiacul.

— Chiar dacă ăș dori, nu aș avea cum s-o fac. Nu mi-ar îngădui cenzura. Colonelul Dănuș îți păzește bine stăpînii care i-a aruncat și lui un os de ros.

— Atunci ce linie vrei să dai ziarului dumitale?

— Decodantă! Iaș sprijini pe Buzat. Voi încerca să nu împac încă o dată cu el. Înăcînd se va prăbuși, peste un an ori peste doi, îl voi ataca, voi dezvălui publicului toate matrapazăcurile pe care le-a făcut și pe care le cumosc. Atîncînd-l pe regele cel nou și-1 voi alii să mă introducă în guvern.

— Și tîi atît de mult și-1 vei mințirui? — Enorm. A fost visul viștii mele să ajung ministru. Puterea, dragul meu, și ea o mare satisfacție. Habar nu ai!

— Fata oacheșă și buzată ne-a adus cafelele. Norocel Tănosu care, între timp, se mai luminase la față, s-a împotocat din nou. Fata oacheșă și buzată i-a spus mai mult înțepată decît umilită:

— Să nu te superi, nene. N-am vrut să viu. Știam că nu-ți face plăcere să mă vezi. Dar m-a trimis mama. Nu l-a tăcut gura pînă nu m-a văzut plecată la drum.

— Mama! Tot mai trăleşte!

— Mai trăleşte, că nu s-a îndurat Dumnezeu să-1 la ziele.

— Și de ce te-a trimis la mine? Ce mă vrea de la mine? Dece nu vă hotărîți odată să mă lăsați în pace?

Fata oacheșă și buzată, rușinată de ce îi aneaza urechile și de ceea ce avea să spună, și-a lăsat ochii în jos și a roștit înțet:

— Mama a zis să ne dai bani. Pentru mălai. Și pentru nițică făină. S-avem măcar de făcut bolindele. De Crăciun o să umbie copiii prin săd după bolinde și dacă nu le dăm, ride satul de noi.

— Cersetorii! De cînd vă știu, tot veniți și înfindeți mîna. De unde să vă dau? N-am.

— Mama a zis că ai. Că ai fost ministru și că te-ai umplut de bani. Ca pe ai mai înainte, nici acum poezii pamfletist nu s-a jenet de prezența mea. Furios, a șuerat printre dinți:

— Ieși! Du-te la bucatărie și așteaptă.

Mă duc, nene, dar să știți că mult nu pot să aștept. Am venit cu niște oameni de la noi, de la Tănoasa, care au adus lemne la oraș, cu sănile. Cu ei am venit, cu ei trebuie să mă întorc. Pe viscol nu pot să mă întorc singură acasă.

— Mai ești și obraznică!

— Nu, nene, nu sînt obraznică. Dar dumitale îți e-a împietrit inima. Cînd mă gîndesc la asta îmi vine să-ți plîng de milă.

— Ieși! N-aiuzi? Du-te la bucatărie și așteaptă.

Fata oacheșă și buzată s-a retras. Indignat, Norocel Tănosu mi-a spus: — Grozav sînt țărâni noștri, domnule... Grozav de încapățîniți. Ai văzut-o? Eu îi spun că nu am bani și ea insistă. Pînă la urmă, va trebui să deschid barierele pungi și să-i dau. Nu scapi de ea de lepră. Ah! Tăranii! Tăranii! Mă întreb dacă îi săvor lumina vreedă așteptată. Ei tot

întrebindu-mă am început să mă cam îndoaiesc.

Am schimbat vorba. L-am întrebat: — Și cîm cînd ai de gînd să scoți noul ziar?

— Spre primăvară. Pînă atunci va trebui să fiu atenți, să văd cum evoluează situația internă. Legionarii se agită. Se mișcă și generalul Antonescu.

— Și-a aprins trabucul. Mi-am aprins și eu o țigară.

— Am să-ți fac o propunere.

— La legătură cu ce?

— Nu ai vrea să intri la ziarul meu?

— Am alte vederi.

— Știu. Inșă ar fi timpul să renunți la ele.

— Îmi place să fiu consecvent.

— Consecvent! Numai boul e consecvent.

— Multumesc de apropiere.

— A fost întâmplătoare.

— Cine? Soră-ta? Acum un ceas.

— Mă mir că n-au mâncat-o lupii pe drum.

Amabilă și toată numai zîmbet, doamna Odochia i-a răspuns:

— Poate o mănâncă la întorcere.

— N-o mănâncă. Pe proști nu-i mănâncă nici lupii... Să plece ea la drum pe-o vreme ca asta! Neamurile! Ah! Neamurile! De n-ar fi... O să scap de neamuri când o să intru în pământ.

— Dacă nu-ți plac, ar trebui să le-0 spui de la obraz, bărbate.

Mă mai rușinez și eu de oameni!

— Atunci îndură. Nu te mai vâcări. Neamurile mele de ce nu te supără?

— Tu nu ai neamuri.

— Ba an, Norocel...

— Odochio!

— Taci, frate, s-au culțuraturat geamurile, așteaptă să se liniștească.

— Odochio!

— Taci, laca... Tac...

Doamna Odochia ne-a servit masa pînă la sfârșit. Tăcut, am înghițat mîncarea cu noduri. Cu noduri și-a înghițat porțiile lui masive și Norocel Tănosu. Numai doamna Odochia era veselă. Când ne-am ridicat să trecem larași în bibliotecă, doamna Odochia i-a spus soțului:

— Poate că era bine s-o fi poștit și de soț-ta la masă.

— De ce? Dă-i să măntone la bucatărie.

— Orișicî, Norocel, o soră îți rămîne soră, chiar dacă n-a învățat carte și trăiește din te mîcî ce la țară.

— Odochio!

— În bibliotecă, Norocel Tănosu mi-a împărțit proiectele lui:

— Mă pregătesc să scot un nou ziar. Se apropie ziua marilor răfuieli. Va trebui să-ți dărimăm pe Buzat. Și n-aș vrea ca zăna prăbușitului Buzatului să mă prindă fără ziar.

— De ce?

— Fără un ziar al meu ar fi ca și cum m-aș afla în mijlocul unei haite de cîini cu mîinile goate. Cîinii nu pot fi învinși la respect decît cu ciomagul.

— Intenționezi să duci campanie împotriva regelui și a camariliei? Mi se pare, dacă îmi aduc bine aminte, că ai mai încercat o dată. Atunci cînd ai condus Zodiacul.

— Chiar dacă ăș dori, nu aș avea cum s-o fac. Nu mi-ar îngădui cenzura. Colonelul Dănuș îți păzește bine stăpînii care i-a aruncat și lui un os de ros.

— Atunci ce linie vrei să dai ziarului dumitale?

— Decodantă! Iaș sprijini pe Buzat. Voi încerca să nu împac încă o dată cu el. Înăcînd se va prăbuși, peste un an ori peste doi, îl voi ataca, voi dezvălui publicului toate matrapazăcurile pe care le-a făcut și pe care le cumosc. Atîncînd-l pe regele cel nou și-1 voi alii să mă introducă în guvern.

— Și tîi atît de mult și-1 vei mințirui? — Enorm. A fost visul viștii mele să ajung ministru. Puterea, dragul meu, și ea o mare satisfacție. Habar nu ai!

— Fata oacheșă și buzată ne-a adus cafelele. Norocel Tănosu care, între timp, se mai luminase la față, s-a împotocat din nou. Fata oacheșă și buzată i-a spus mai mult înțepată decît umilită:

— Să nu te superi, nene. N-am vrut să viu. Știam că nu-ți face plăcere să mă vezi. Dar m-a trimis mama. Nu l-a tăcut gura pînă nu m-a văzut plecată la drum.

— Mama! Tot mai trăleşte!

— Mai trăleşte, că nu s-a îndurat Dumnezeu să-1 la ziele.

— Și de ce te-a trimis la mine? Ce mă vrea de la mine? Dece nu vă hotărîți odată să mă lăsați în pace?

Fata oacheșă și buzată, rușinată de ce îi aneaza urechile și de ceea ce avea să spună, și-a lăsat ochii în jos și a roștit înțet:

— Mama a zis să ne dai bani. Pentru mălai. Și pentru nițică făină. S-avem măcar de făcut bolindele. De Crăciun o să umbie copiii prin săd după bolinde și dacă nu le dăm, ride satul de noi.

— Cersetorii! De cînd vă știu, tot veniți și înfindeți mîna. De unde să vă dau? N-am.

— Mama a zis că ai. Că ai fost ministru și că te-ai umplut de bani. Ca pe ai mai înainte, nici acum poezii pamfletist nu s-a jenet de prezența mea. Furios, a șuerat printre dinți:

— Ieși! Du-te la bucatărie și așteaptă.

Mă duc, nene, dar să știți că mult nu pot să aștept. Am venit cu niște oameni de la noi, de la Tănoasa, care au adus lemne la oraș, cu sănile. Cu ei am venit, cu ei trebuie să mă întorc. Pe viscol nu pot să mă întorc singură acasă.

— Mai ești și obraznică!

— Nu, nene, nu sînt obraznică. Dar dumitale îți e-a împietrit inima. Cînd mă gîndesc la asta îmi vine să-ți plîng de milă.

— Ieși! N-aiuzi? Du-te la bucatărie și așteaptă.

partile și m-a cuprins o arzătoare se de moarte. Bătrîni mei prieten Eulampie, dacă m-ar vedea, mi-ar citi în ochi tristetea și mi-ar spune:

— Încă nu ești destul de călit, dar, deși ai trecut ca și mine prin cur și prin diromon. Bea o cafea, aprinde o țigară, deschide o carte și lasă-te pradă unei lecturi ademitoare și înfiorătoare. Aș putea, dacă nu-ai ai, să-ți împrumut pe înțeleptul Hafiz...

— Bătrîne! Bătrîne! Tristetea mea n-o pot alunga nici poemele lui Hafiz și nici poemele altor mari vrăjitori.

— Amorezează-te și afundă-te în chinurile și desfătărilor iubirii.

— Dumneata, nene Eulampie, mi-0 spui? Nici nu știu dacă dumneata ai fost sau nu îndrăgostit vreedată!

— Ai s-o alii după ce fiinta mea mă bălăucea și dezagrabă nu va mai face umbră pămîntului.

— De unde?

— Din însemnările mele... Am să-ți fi las mîncînire... Sper să le răsoțiești înainte de a le vinde cu cîntarul.

Mă uit la condeiul cu care scriu. Și-mi aduc aminte că am învățat să scriu cu degetul în praful uliței care trecea pe lîngă cosmela noastră de la Omida. Pe urmă am scris, din lipsă de condei, cu un cui strîmb și rugînt pe un cîob de tăbiță. Lîmbam ciufu-l și deșeuți și nu aveam altceva de îmbrăcat decît o cămașă de stambă albastră, petecită cu petece mari de toate culorile... Al Doamne! Praful în care am scris cu degetul e tot praful. Pămîntul nu îmbrăntire. Dar degetul meu? El privece. Degetul meu a crescut, a început să se umfle și să se încrețească. E altul. Ce s-o fi ales din ciobul de tăbiță pe care am scris primele cuvînt? Dar din cuiul acela rugînt care mi-a slujit drept condei? Și ce s-o fi ales din cămașa mea de stambă albastră și din petecel mari cu care era cirpîta? Dar din bălăutul ciufuțit și palid de atunci ce s-a ales? Nu știu. Nîmic nu știu. Între bălăutul acela, între cel ce am loșt și între cel ce sînt acum, mai este oare vreo legătură? Mi se pare că nu mai este nici una. Hainele pe care le-am purtat, palăriile cu care mi-am acoperit de-a lungul anilor capul, pantofii care mi-au ferit picioarele de pietrele ori de umezeala drumurilor, au pierit. Cum? Nu știu. Nu mai știu. Cea mai mare parte dintre oamenii pe care i-am cunoscut, în anii copilăriei și ai adolescenței, au pierit și ei. Unde este obrazul aspru al bunicii de la Cloromanu și unde e barba galbenă a bălăntului meu bunice? În ce s-au schimbat ochii frumoși ai mamei? Dar mîinile ei cu degete lungi și subțiri?

— Darie!

— Da, nene Eulampie...

— Pune condeiul jos...

— Îi pun, nene Eulampie.

— Cheamă pe Barbara.

Am sunat și numaidecî a venit Barbara.

— Ce poțeste domnul?

— Căți ani ai dumneata?

— Eu? O! Domnule!... Sînt bătrîna. Peste cîteva zile împlinesc nouăsprezece ani!... Să-mi pregătești un cadou.

— Am să-ți pregătesc, Barbara.

— Sigur, Barbara.

Poloneza mi-a zîmbit grațios.

— De ce te-ai chemat domnul?

— Eu! Te-am chemat? Da!... Da!... Te-am chemat să-mi cinți o mazurcă.

Poloneza mi-a cîntat mazurca. Pe urmă, tot zîmbind, a plecat.

M-am dus la fereaștră și m-am uitat peste oraș. Viscolul se potolise. Cerul se limpezise. Luceau, sus, stelele. În lumina lunii orașul copleșit de zăpadă se pregătea să adoarmă. Mașina internată a domnului doctor Ludus zbrînzia și scîncea. Mie însă mi se părea că o aud mereu pe Barbara cîntînd înăcînt, numai pentru mine, mazurcă.

fie bătuți oamenii care furau? Legea nu-i speria. Nu-i speria nici pușcări. Poate că avea să-i sperie și să-i facă să-și bage mîinile în cap și să nu se mai atingă de ceea ce nu era al lor — bătaia. Dar oamenii acela care după ce erau schingiuți erau împinși în judecată și ca din întâmplare, ce vinți purtau? Vinți mari! Erau comuniști. Voiiau să schimbe orînduirea socială. Voiiau să schimbe felul de viață al oamenilor. Voiiau să schimbe fata lumii. Să instauraze dreptatea. Dar ce? Lumea nu era destul de bună așa cum era? Și nu era și destul de dreaptă? Lumea era și bună, era și dreaptă. Foarte bine procedau autoritățile atunci cînd îl arestau, îi schingiau și-l împușcau pe comunisti.

Așa gîndea el, bancherul Alion Drugan, atunci. Dar acum?

Medita îndelung. Și constata cu satisfacție că și acum gîndea la el. Hoții trebuie să fie pedepsiți cu pedepsele cele mai grele. Chiar cu bătaia. Cit despre comunistii care voiiau să răstoarne totul, fără îndoială că li se cuveneau chinurile la care erau supuși și gloanțele. Dar el, bancherul Drugan, nu făcuse hoții? Cîtuși de puțin! El făcuse afaceri. Afaceri legale. El învinuiau de asasinarea Terei Cudalbu și-l mai învinuiau și de Terei Cudalbu și-l mai învinuiau și de inviniuiau. După lege cel ce-l învinuiau mai trebuiau să și aducă dovezii care să sprijine învinuirile. Cum aveai să dovedească acuzatorii că el a omorît prin otrăvire pe Tia Cudalbu? Și cum aveai să dovedească același acuzatori că el se ocupase cu spionajul sau finanțase o oficină de spionaj? Regele și camarila voiseră să-l deosepe de avere, să-i ia totul, să-l lase sărac lipsit pămîntului. El, Drugan, rezistase. De aci i se tragea nenorocirea. Ar fi putut încă să dea totul și să scape, să fugă în străinătate, să se refugieze în țările bogate, să se obișnuie cu bogăția, cu puterea și cu voluptatea pe care o dă bogăția, să trăiască asemenea unui om de rînd? Poate că era. În orice caz, trebuia să reziste. Să nu dea nimic. Trebuiau să salveze cei care, în țară și în străinătate, aveau interes ca el să nu se prăbușească. Intenționaseră, într-adevăr, cei doi goșani, să-l ucidă sau numai se lăudaseră? O frică teribilă îl cuprinsese cînd văzuse șururile. Îi fu rușine că se lăsa săpînit de frică și le îngăduie celor doi să-și bată joc de el și să-l maltrateze cu milă. Frica însă îl mai stăpînea și acum. Se hotărî să o alunge. Își adună puterile, se ridică în picioare și mergînd drept și cu fruntea sus, se duse în acuzie în care se obișnuie să se acuzie în nopțile pe care și le petrecea aci, la boci. Îi jena lipsa cămașii. Îi jena și mai mult absența ciorapiilor. Își zise cu glas tare:

— Dacă vor mai arunca peste mine oameni cu poruncă să mă bătă, am să mă opun, am să rezist și am să mă apăr cu orice preț. Da, da, bancherul Alion Drugan nu s-a molosit. Voinea bancherului Alion Drugan n-a slăbit. Bancherul Alion Drugan se ofilește.

— Ușa hurei și se deschise. Comisarul Zainea intră în odaie o namilă de om. Din prag îi spuse ceea ce se spuse și celor doi golani cu șururi:

— Să nu cumva să te atîngi de boier. Să nu cumva să alii că l-ai supărat cu ceva pe domnul, că te pun în fiare, asasinule!

Comisarul Zainea plecă. Bancherului îi îngheță inima. Namila avea peste doi metri înălțime. Nașul și era turtit, fata plină de semne adînci, tăieturi de cuțit, ochii spălăciți și zbanghii iar fruntea îngustă de numai două degete. Umerii namilei erau înșiși pe țîmp, carnea parci și fusese pusă la întimplare și cu lopata. Drugan se uită și la mîinile uriașului. Erau neobișnuit de mari și neobișnuit de părăose.

Bancherul rămase neclintit și lipit de zid. Îi se păru că i-au crescut în cap o mie de ochi și că nici unul nu-i clipește. Avu impresia că, respirînd, suieră și cu acest suierat ușor ar putea supăra și întărîta namila. Se apucă să respire încet-încet și un copil îmbrăiat și culcat în scutece mol și calde. Un timp, care bancherului îi se păru nesfîrșit, namila rău croită nu-i aruncă nici o privire. Se lăsa pe vine și-și sprijinise capul mare cit bania și colțuros în mîinile părăose. Apoi se ridică brusc, se întorcase și se apropie cu pași largi de el și de Drugan. Bancherului îi se tăie respirația. Abia se știu să nu se prăvălească. Spaima îl paraliză. Namila îl se oprî în față. Nu întinse mîna să-l prindă de gît, cum se aștepta bancherul, și nici nu o ridică să-l izbească în creștet. Spuse blajîn:

— Să mă ierți, boierule, că te supără o întrebare. Nu ai mata cumva o țigară? N-am mai tras fum în plept de o săptămîni, adică de cînd sînt arestat.

Lui Drugan îi se miară încheieturile. Căzu. Își luă și el capul în mîini și începu să plîngă. Lacrimi mari și calde îi izvorau din ochi și i se scurgeau șiroaie pe obraji umflați și plini de vinătăi. Era o două sau a treia oară de cînd, aflîndu-se arestat, îi venise să plîngă și plîngese. Plînsul îl dură, îl umilea însă și îl ușura de spaimă și de neînște.

Namila se aplecă asupra lui, îi mișcă în față cu degetele groase și părăose și-l întrebă:

— De ce plîngi, mă, omule? Ce e cu dumneata, mă, omule?

Drugan ar fi vrut să-i răspundă. Ar fi vrut, mai ales, să se ridice, să-l îmbrățiseze și să plîngă pe umărul lui. Namila, plîns și tăcu mai departe. Namila îi se așeză alături, îl privi cu nesfîrșită milă și zise:

— Nu mă plînge, mă, omule... Poțolește-te, mă, omule... Nu ajută la nimic plînsul. Nu ajută la nimic plînsul.

Intr-un țîrziu, Drugan se potolă. Cîntă în buzunar, gîsi pachetul pe care îl dăruise mai înainte comisarului Zainea și chibriturile. Le întinse namilei. Namila luă o țigară și și-o aprinse. Mai luă încă una și o înlipse între buzele bancherului.

— Trage și dumneata un fum. Alina.

Fumără amîndoi pînă isprăviră țîgările.

Namila îl întrebă încet și dragăstos pe bancher:

— Ți-a fost frică de mine, omule?

— Da, răspunse Drugan. Mi-a fost frică. Nu vezi că am obrazul plin de semne? Au băgat peste mine doi derbedei care m-au bătut. Am crezut că Zainea te-a adus aici ca să mă omori.

— Eu? Dar de ce să te omor eu pe dumneata? Că nici nevasta nu mi-ai furat-o, nici porumbul de pe foc nu mi l-ai luat! Și apoi, mă, omule, eu nu omor oameni. Eu sînt boxer de meserie. Mă bat pe ring, pentru bani. Și de cele mai multe ori nici nu mă bat de adversarele, ci numai așa, de ochii lumii.

— Atunci pentru ce te-au arestat?

— M-au învinuit de omor.

— Și nu ai omorît?

— Nu, n-am omorît pe nimeni.

— Ai mulți dușmani?

— Am. Oricum am are dușmani.

— Atunci au să te condamne.

— S-ar putea să mă condamne.

S-ar putea însă să mă și achite.

Namila se plimbă prin odaie multă vreme. Fruntea îngustă i se încreți. Ochii i se stingeau obosiți și parca adormeau. Drugan îi spuse:

— Pari omila. De ce nu te odihnești? N-o să treacă mult și-o să mă aducă peste noi alți oameni. Atunci o să-ți fie mai greu să te odihnești.

— Li cunosc eu bine pe toți acești necăjiți. Dacă nu-l lei cu rețevul, îl se urcă în cap. Acum, după ce le-am băgat spaima în oase, ne vor lăsa să dormim liniștiți.

Bancherul se ghemui în colț. Namila se întinse pe jos, întorcase spatele către ceilalți, își puse mîna sub cap și adormi. De bancher încă somn se apropie abia către ziuă.

Pe Aramic Tair îl aduseră după ce zăna seara și-l închiseră tot în subsol, în aceeași sumbră căldire, însă într-o odaie separată. Comisarul Zainea primise ordin să-l trateze pe tot cu oarecare grijă. Potrivit acestui ordin, comisarul Zainea veni în camera lui Aramic Tair însoțit de un

— Nu sînt obosit. Mă gîndesc dacă nu cumva ești bancherul acela despre care se scrie în ziar că a fi otrăvit o femeie tină, o actriță.

— Da, eu sînt, răspunse Drugan încet.

Dintr-un salt namila fu lîngă bancher. Îl apucă de umeri, îl zgudu și-l întrebă:

— Cum ai putut să omori om, mă, omule? Poți să-mi spui și mie? De ce ai omorît om, mă, omule?

Lui Drugan, care cu puțin înainte luase hotărîrea de a nu se mai frînticoșa de nimic, de a rămîne tare și stăpîn deplin pe voița lui, îl pieriră larași toate puterile. Totuși spuse:

— De unde ști că sînt spion?

— Știu, zise Zainea, cum am nu știu.

Aramic Tair gîmui:

— Te rog, domnule, păstrează acest secret pentru dumneata. Cu ce te alegi dacă n-ai răspîndești? Cu nimic.

A doua zi îl duseră pe Alion Drugan la Tribunal. În cabinetul judecătorului de instrucție îl aștepta pe bancher nu numai Tretin ci și primul procuror Pitroc.

Magistrații îl priviră un timp. Îl lăsară să stea în picioare. La gît i se vedea pielea. I se vedea pielea și la picioare.

— Hehe! zise primul procuror Pitroc, bancher fără cămașă...

— Și fără ciorapi, domnule prim-procuror, adăugă Tretin.

— Ce spui de el, Tretine? Coșcoaga bancherului și-1-a dat cămașa pe băntură... Iar ciorapii...

Se duse lîngă bancher și conținură — Iar ciorapii... Pe ce și-ai vîndut ciorapii, bancherule?

Drugan nu spuse nimic. Se uită la chipurile obosite ale celor doi magistrați și gîndi: „Au lucrat toată noaptea. S-au pregătit să mă chinuie. Nu le voi face voia!”

Primul procuror Pitroc îi spuse lui Tretin:

— Te rog, domnule jude, fi bun și dă ordin să-l aducă aici și pe ceilalți indivizi.

Tretin sună. Apără greșierul Mavru. Tretin îi spuse:

— Introdu...

Greșierul Mavru plecă. Se întorase repede, însoțit de Aramic Tair. Apoi greșierul salută și se retrase.

Bancherul Alion Drugan îl privi pe Aramic Tair. Ochii turcului erau țîneri și veseli.

— Mai strînge-te, ce te-ai întins așa, ca o pălîncă! Mai strînge-te și mai fă loc și altora. Puturosele!

Boxerul Șerpe se aculă, îl apucă de mijloc, îl ridică deasupra capului și-l azvîrli ca pe un pachet în cealaltă parte a încăperii. În cădere, mărîntul cu păr țepos toți cîțiva oameni. Unii țîpară Alții îi injură și pe boxer. Namila, care lui Drugan îi vorbise cu glas blajîn, urlă:

— Gura!... Țineți-vă gura că vă sfărîm.

Își arătă pumii mari, noduroși și părăși. Oamenii, înfricoșiți, tăcără.

Namila și ogos lui Drugan:

Zaharia Stancu
Ilustrații de FLORICA CORDESCU

In serviciul artei dramatice

La cel de al V-lea Congres internațional al criticii dramatice... ai pieselor noastre; iar când o altă — sau poate aceeași — parte a criticii, în articole ce răspund...

pre gusturi poate și trebuie să se discute, esențialul rămânând orientarea ideologică, limpede și consecventă a volumului... Ca eroul lui Ciprian, Mindra își are „mirzoaga” lui, care este „primatul textului dramatic în spectacol”...

NOTE

EMINESCU DESPRE NATURALISM: „Pentru Dumnezeu! Nu tot ce e natural e frumos. Aceasta trebuie să fie regula de aur a tuturor artiștilor...”

DE CE A FOST INLATURAT MIHAIL SADOVEANU DE LA CONDUCEREA TEATRULUI NAȚIONAL DIN IAȘI... MANIU ȘI TEATRUL. Ca semn de prețuire pentru arte în general și pentru arta dramatică în special...

„LUCEAFARUL” s-a profilat exclusiv „literar”. E de vină prejudecata că teatrul este un fenomen absolut specific, în afara literaturii?

„STEAUA” publica mai de mult cronică spectacolelor clujene, fiind utilă mișcării teatrale din Ardeal...

AVANPREMIERE. Bună, inițiativa Teatrului Național de a organiza — după cum am aflat dintotdeauna — avanspremiere la viltotările spectacolele ale teatrului...

ESTRADA. Se discută — cam de la începuturile estradei, adică de foarte multă vreme — în legătură cu înălțarea genului la rangul de artă...

SE AFLA SUB TIPAR și va fi în librării cu prilejul „Săptămânii cărții” un volum de teatru de Victor Ion Popa...

DE FAPT ar trebui să citim mai multe piese aparținând mai multor autori de ieri și de azi. Dar în ce privește dramaturgiile care n-au apucat să decedeze...

„Gazeta literară” întreabă:

„Când va apărea, în sfârșit, un program săptămânal al teatrelor și în general al tuturor spectacolelor din Capitală care să nu fie nici celet hibrid ca „Scena și ecranul”...

Viața Uniunii Scriitorilor

Vineri, 5 decembrie a.c., la Casa Scriitorilor, Wilhelm B. Beck ambasadorul R.D. Germaniei la București...

„In așteptarea lui Godot”

pală a visului lucid, calea descifrării realității în desfășurarea ei dialectică, drumul luminat de cea mai surprinzătoare filozofie a istoriei...

„Insemnările despre literatură și teatru” ale lui V. Mindra prezintă un real interes pentru că autorul lor nu pregeta să „deranjeze” unele prejudecăți...

NOI

Incursiunea mea gazetărească m-a întors la literatură imboldită și m-a ajutat să înțeleg mai tainic îndrumarea Parthului...

ADEVARATUL ROMANTISM

mai simt contemporanii „Năpastei” lui Caragiale. Socotesc că nu trebuie să insistăm în zona reflectoarelor asupra țărânilor zdrăncăroși, bețivi, nebuni, asinini...

Regizorii politici

Germania occidentală naște la ora actuală regizori. Nu regizori de teatru sau de film, ci regizori politici. De unu mai puțin înainte...

13 decembrie 1918

bră amenințare pentru reprezentanții burgheziei și moșierimii ce presimeau forța proletariatului încă neorganizat. Manifestația urma unei greve a cereștilor și a celor de la Regie...

CONSĂTUAREA NOASTRA CU CITITORII

Umblă, în sala Teatrului de Stat din Orșul Stalin. Muncitorii, elevii, studenții, profesorii, actorii, activiștii culturale și naționali scriitori din localitate...

„Gazeta literară” roagă:

pe tovarășii din Ministerul Învățământului și Culturii să înființeze un consiliu artistic alcătuit din dramaturgi, regizori, actori și critici de teatru pentru a ajuta Direcția teatrelor la îndepărtarea sarcinilor sale...

Un fapt pe săptămână

menească măcar un cuvânt de nurele ilustrului predecessor Himmler. Se pare că pe domnul doctor îl urăște viziunea unui proces grandios, regizat la Leipzig prin 1933 și care a făcut celebru în lume un anu...

Eugon Barbu

Ion Mihăneanu

